Q. D. B. V.

DISQVISITIO CONIECTVRALIS.

QVA

LEX LIIX. DVODECIM TABVLARVM

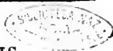
DE FVRTO PER LANCEM LICIVMVE CONCEPTO

EXPLICATVR

A DEPRAVATIONE TRIBONIANI

ET CETERORVM INTERPRETVM VINDICATVR

LEGIBVS DIVINIS CONFERTVR.

HELMSTADII,

LITTERIS HAMMIANIS.

M D CC XXI.

CONSPECTVS.

§. *I. occasionem scriptionis narrat:* §. *II. ordinem persequitur.* §. *III. legem ipsam XII. tabb. proponit:* §. *IV. interpretationem antiquiorum:* §. *V. recentiorum: cum glossatorum, tum GOTHOFREDI, PITHOEI, & ANT. AVGVSTINI:* §. *VI. OLDENDORPII & WIELINGII:* §. *VII. meam ex parte affert, ac verbis ipsis legis explicatis confirmat, cum* §§. *VIII. & IX.* §. *X. integram legis sententiam promit atque illustrat: quam* §. *XI. rationibus comprobat.* §. *XII. leges divinas consentientes excitat: quas* §. *XIII. enucleat: denique* §. *XIV. consectario concludit.*

§. I.

LEgenti mihi *nova literaria, Lipsiæ mense decembri anni proximi superioris MDCCXX. divulgata*, occurrit dissertatio ABRAHAMI WIELINGII, hammonensis, *de furto per lancem & licium concepto*, Marpurgi a. 1719. publicata. Cujus rationes cum perspexissem, atque una recordatus essem eorum, quæ antea apud PETRVM PITHOEVM *adversarior. subsecivorum lib. 1. c. 2.* * eodem de argumento perscripta legeram, nimirum venit in mentem, quæ de lege ista XII. tabb. ipse aliquando cogitaveram, in medium proferre. Idque feci lubentius his diebus, quibus nundinæ brunsvicenses vacationem laborum academicorum præstabant, & curatio tussiculæ laxationem animi a curis gravioribus postulabat. *Occasio scriptionis.*

 §. II. Vsus

* p. 359. & seqq. *opp. sacr. juridic. histor. miscellan.* Paris. 1609. 4. edit.

§. II.

Ordo. Vſus autem ſum hoc ordine, ut primum verba legis, de qua quæritur, prouti a variis ſcriptoribus varie relata ſunt, proponerem: deinde interpretationes antiquiorum & recentiorum quorundam doctorum adjungerem: atque his denique expoſitionem meam, conjecturæ in modum, ſubjicerem.

§. III.

Lex. Quamvis autem eſt hæc una e legibus XII. tabb. quas decemviri quondam Romæ publicarunt, * ex ipſa Græcia partim repetitas: tamen antiquiorem ejus auctorem non habeo AVLO GELLIO: qui *N. A lib. IX. c. 18. Decemviri*, inquit, *noſtri, qui poſt reges exactos, leges, quibus populus rom. uteretur, in XII. tabulis ſcripſerunt* ... EA *quoque* FVRTA, QVAE PER LANCEM LICIVMQVE CONCEPTA ** ESSENT, PERINDE AC SI MANIFESTA FORENT, VINDICAVERVNT. In *fragmentis XII. tabb. quæ ſunt DIONYSIO halicarnaſſenſi adjecta a FRIDERICO SYLBVRGIO, f.787. volum. I.* *** lex iſtis verbis refertur: FORTA PER LANCEM LICIOMQVE CONCEPTA VTEI MANIFESTA VINDICATO. A LVDOVICO CHARONDA IC. inter *leges XII. tabb. n. 58.* **** ſic recitatur: FVRTA PER LANCEM LICIVMQVE CONCEPTA, SICVT MANIFESTA MVLTANTOR: quaſi *ex Vlpiani IC. l. 2. D. de noxal. act.* quo loco equidem reperire non potui. A IVSTO LIPSIO inter *leges Xvirorum numero 47.* ***** refertur ita: FVRTA PER LANCEM LICIVMQVE CONCEPTA, QVASI MANIFESTA VINDICANTOR. Eodemque modo lex iſta a compluribus aliis excitatur. JOHANNES quidem OLDENDORPIVS in *variis lectionibus ad juris civilis interpretationem, p. 144.* ****** verbum unum atque item alterum mutans, FVRTA inquit,

* Auctor eſt DIONYS. halicarnaſſ. *antiqq. rom.* lib. 10. cap. 502. p. 681. GELLIVS L. XI. c. 18.

** PETRVS moſellanus quondam e FESTO conjecit, apud GELLIVM h. l. *comperta* legendum, pro *concepta*: videl. in notis ad GELL. XVI. 10. abulus ille quidem opera ſua.

*** Lipſiæ 1691. gr. & lat. edit.

**** Ap. ROSINVM *antt. rom. l. 8. cap. ultimo. p. 1310* ed. Colon. 1645.

***** l. c. f. 783. opp. DIONYS. halicarn.

****** Lugdun. 1556. 8. edit.

quit, QVAE PER LANCEM LICIVMQVE CONCEPTA ERVNT, SICVT MANIFESTA VINDICATO. E quibus interpretari atque emendare licebit illa, quæ WIELINGIVS proposuit, quasi e GELLIO * ab IACOBO GOTHOFREDO expressa: SI FVRTVM LANCE LICIOQVE CONCEPTVM ESCIT, ATQVE VTI MANIFESTVM VINDICATOR. Dubium enim non est, quin legendum sit: AEQVE, quo loco, ATQVE, scripsit WIELINGIVS.

§. IV.

Quod ad interpretationem hujus legis attinet: juris peritus aliquis nonnominatus apud GELLIVM *l. 16. c. 10. furtorum*, inquit, *quæstiones cum lance & licio, evanuerunt, omnisque illa XII. tabb. antiquitas - - - lege abutia lata consopita est*:** referens ille videlicet verba legis, *per lancem liciumque concepta*, ad inquisitionem; similiter ac SEXTVS POMPEIVS FESTVS *de verborum significatione, p. 304.**** *Lance & licio dicebatur apud antiquos, quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiæ aut virginum præsentiam.* In eadem sententia fuisse patet IVSTINIANVM, ejusque administros, TRIBONIANVM, nec non ceteros *viros illustres*, **** qui *furtum conceptum* id esse definiverunt, *cum apud aliquem testibus præsentibus furtiva res quæsita & inventa sit. Nam in eum* *Interpretatio antiquiorum:*

propria

* N· A. XI, ult. ** Atqui in *lege* illa *abutia* nihil erat de *quæstione furti cum lance & licio*. Neque ut ejus argumentum a GELLIO relatum est: neque, ut LVDOVICVS CHARONDAS in *fragmento* quodam *romanæ antiquitatis* reperit. Sic enim scriptum fuit: L. ÆBVTIVS, *tribunus plebis, vir popularis, legem tulit ad populum, ut XII tabularum capita, quæ inutilia essent reipublicæ, tollerentur. Quæ lex multis contradicentibus tandem rogata est.* Ap. ROSIN. *antiqq. rom* lib 8. cap. 7. p. 345.

*** Editionis GOTHOFREDI, inter auctores latinæ linguæ. Genevæ 1622. 4. Sed SCALIGER, non reperiens, quomodo iste, qui tali modo faciem tegeret, furtum videre ac concipere posset, ad hunc locum FESTI, *Nescio* dixit: prouti retulit DION. GOTHOFREDVS loco mox citando.

**** *§ 4 instit. de obligationibus quæ ex delicto nascuntur.* Similiter GELLIVS *l. XI. c 18. Furti concepti item oblati, tripli pœna est. Sed quod sit oblatum, quod conceptum, & pleraque alia ad eam rem, ex egregiis veterum moribus accepta, neque injucunda, qui legere volet, inveniet SABINI librum, cui titulus est*, de furtis.

propria actio constituta est, quamvis fur non sit, quæ appellatur concepti; prouti Justinianus inquit.

§. V.

Recentiorum: glossatorum; tum Gothofredi, Pithœi, Ant Augustini.

Glossatores, quos ALBERICVS quidem GENTILIS ALCIATIS ac CVIACIIS præferre solebat, * in §. 4. *institut. de obligat. quæ ex delicto nascuntur*, interpretationem JVSTINIANI, GELLII, & FESTI, de furto concepto, sequuntur. Ac, quod magis mirere, etiam recentiores. DIONYSIVS GOTHOFREDVS *in annotationibus ad §. cit. instit.* & quidem ad hæc verba: *quum enim requisitio rei furtivæ hodie secundum veterem observationem non fiat*; *Id*, inquit, *est per lancem & licium.* XI. Gellius ultimo; quia qui furtum quærebat in domo aliena, licio cinctus, (*quod ex* Platone, 12. de legibus, *sumtum videtur.* **) intrabat &c. --- *Alii, quod sacerdotes licio cincti panem atite lapide*, (*qui fures deprehendit, teste* Dioscoride) *conditum in lance ceremoniæ causa deferentes, ei qui furti suspectus fiebat, offerre soliti essent.*

---

* *Dialogo I. de juris interpretibus*: qui est inter scriptores de claris legum interpretibus editus a Christiano Godofredo Hoffmanno Lipsiæ 1720.

** Non videtur, ubi quis verba Platonis consideret: *Si quis*, inquit, *in domo alterius quærere quippiam tanquam suum velit, is primo jurejurando affirmet, sperare, quod quærit, ibi se inventurum: deinde nudus, aut interula indutus, ingrediatur, non præcinctus*, (αζωσος,) *præbeaturque ipsi domus, & supellectilia signata simul & non signata. Quod si quis scrutari volentem non permiserit, qui probibitus est, pretio amissæ rei statuto accenset eum, qui ipsum depulit, & ille si damnatus fuerit, duplum restituat.* Legitur quidem in editione FICINI latina (Venet. a. 1581.) f. 518. *præcinctus*: verum vox græca PLATONIS, αζωσος, *non præcinctus*, legendum esse declarat: id quod DIONYSIVM GOTHOFREDVM fugere non debuit. Vid. PLATONEM gr. ALDI (Venet. 1513.) fol. 356. fin. SAMVEL PETITVS doctissimo opere *de legibus atticis*, fol. 533. (Paris. 1635) quasi legem atticam *de furto per licium concepto*, posuit hanc: *Qui furtum it quærere in domo aliena, cincticulo amictus intrato.* Sed & græca apposita male reddidit, & locum Platonis tanquam emendaturus depravavit, f. 534. Porro eadem ratio, quam profert SCHOLIASTES ARISTOPHANIS apud eum, cur nudus intrare debuerit inquisitor, ostendit etiam, cur sine cingulo h. e. αζωσος, debuerit.

essent. Alii, quia is ritus esset furti quaerendi, sicuti in emtionibus as & libra solenniter adhibebantur. Alii (Mar. Tat: Alpinus, & Balduinus) *furto per lancem & licium significari putant furtum rerum ad sacrificia collectarum, quo fini ministri sacrorum licio cincti lancem ad eas comportandas gestabant.* Hæc doctissimus ille GOTHOFREDVS. PETRVS PITHOEVS * furtum per lancem & licium conceptum interpretatur: *furtum, quod a lictore aut viatore licio praecincto, ipso aut alio quolibet comite indicium & fidem in lance praeferente, ex auctoritate magistratus perquisitum inventumque sit*; subjicitque ** locum e PETRONII Arbitri *satyrico*, quo puer, qui in balneo aberraverat, quæritur a præcone : *nec longe a praecone Ascyltos stat, amictus discoloria veste, atque in lance indicium & fidem praeferens.* Quo loco inquisitionem rei furtivæ comite lictore lancem præferente olim factam confirmare instituit ill. jc. PITHOEVS. Quo prior ANTONIVS AVGVSTINVS similiter fere censuit. *Itaque, arbitror*, inquit, *ut appareret eum magistratus jussu in domum alienam ingredi ad furtum concipiendum, licio praecinctum fuisse* ; lib. *de legibus*, tit. *LL. XII. tabb.* §. *XXIX.* Quanquam de lance tandem cum SEXTO POMPEIO sensit idem AVGVSTINVS, l. cit. ***

§. VI.

JOHANNES OLDENDORPIUS *commentario ad leges XII. tabb.* **** cum ad hanc legem explicandam devenit: *ingeniosa est*, inquit, *hominum malitia ad peccandum. Quare & fures, ut propositam alienarum rerum contrectationem interdiu commodius expedirent, non aperta facie domum intrabant, sed licio seu filo cincti, lancem duobus foraminibus aptatam ante oculos habebant, ut matres familiarum aut virgines, aliave ancilla in domo forte fortuna obvia terrerentur, fugerentque potius, quam quod de cognoscendo vel observando fure essent sollicita, ac interim illi res surriperent. Lanx enim vas escarium paulo minus quam patella excavatum,* Oldendorpii, Moselani & Wielingii.

* *Adversar. subseciv. l. 1. c. 2. p. 360.* ** p. 360. & 361.
*** Vol. 2. *antiqq rom.* GRAEVII. fol. vel col. 1305.
**** In *variis lectionibus juris, p. 147. & 148.*

tum, *dicebatur.* Hæc ille ingeniose magis, quam vere. RIVALTIVS *allobrox existimat*, *licium fures induisse*, *quo furta alligarent*, *& lancem præ oculis*, *ne innotescerent*; *quod etiam testatur ALEXANDER*, *genial. lib. 6. c. 10.* Siquidem credimus PETRO mosellano, *not. ad GELL.* XI, 18. Basil. 15 8. ed. At idem PETRVS *nott. ad GELL.* XI, 18. (Colon. 1537. 8. ed.) furta per lancem & licium concepta, *opinatur ea esse*, *quæ quanti fuerint*, *etiam ipsi fures ignorent. Quod qui lancem aufert furandi animo*, *non statim cognitum habet*, *quanti valeat lanx illa.* Contra WIELINGIVS * ita interpretatur verba legis, ut *concipere* putet idem esse ac vindicare, *lancem*, libram, qua dicis causa dominium rei ablatæ denuo quasi acquireretur; *licium*, cingulum, quo præcincti erant lictores, ut eos publica autoritate adesse domino furtum requirenti appareret. Nimirum, hoc curæ erat decemviris, hæc digna XII. tabulis materia, quo ritu, imo quo cingulo lictores uterentur, cum rem furtivam requirerent.

§. VII.

Mea ex parte proponitur, ac confirmatur, primum verbis legis.

Mea autem sic sententia ac conjectura fert: in lege illa XII. tabb. *furtum per lancem & licium conceptum esse illud fraudis aut furti genus*, *quod falsa statera falsave mensura committitur a mercatoribus.* Huic interpretationi verba omnia legis suffragantur. Nam *furti* quidem hoc genus esse, cum falsa statera falsave mensura emtor decipitur, dubitari non potest Quod genus cum sit clandestinum, & subtile, hoc magis etiam vetari debuit. Porro *lancem* esse hoc loco bilancem vel stateram, vel si hoc mavis, alteram steræ lancem, patet ex illis CICERONIS in *academicis quæstionibus*: ** *ut lancem in libra ponderibus impositis deprimi*, &c. Item ex EIVSDEM *de finibus bonorum & malorum*: *** *virtutis autem amplitudinem quasi in altera libra lance ponere*; *terram*, *mihi crede*, *ea lanx*, *& maria deprimet.* Et in *tusculan. quæstion*: **** *libra illa Critolai*; *qui cum in alteram lancem ani-*

* *Diatriba* in principio laudata. ** *l. 4. §. 38.*
*** *l. 5. §§. 91. 92.* **** *l. 5. §. 50.*

animi bona imponat, in altera corporis & externa; tantum propendere illam boni lancem putet, ut terram & maria deprimat. Quanquam hac probatione opus non fuit, ubi ipſos legis interpretes, e. g. Pithœum & Wielingium, conſentientes habebamus. Præterea *licium* * eſſe hac poteſtate hoc loco adhibitum, ut funiculum vel filum ſignificaret, quo res menſurarentur, ex eo intelligitur, quod haud dubie græci ** & romani ad menſurandas res etiam funiculo uſi ſunt. Perinde atque idem fit etiam hodie tum in agris, tum in aliis rebus dimetiendis. IO. PHILIPPVS PFEIFFERVS *antiquit. graec. l. 2. c. 41.* *** *Verum*, inquit, *gravium menſura erat pondus, quod conſtabat certa maſſa ſolida, metallica videlicet aut lapidea. Magnitudinis denique menſura petita erat potiſſimum a partibus humani corporis, ut ſunt digitus, palmus, pes, cubitus: vel qua his multiplicatis conſtant, ut ſunt paſſus, decempeda, &c. Quo referenda ſunt pertica &* funiculi, *vel pedum vel cubitorum certo numero definiti.* MATTHAEVS HOSTVS *l. 3. de menſuris ac ponderibus c. 5. ſqq.* multis verbis demonſtrat, funiculum etiam apud ægyptios, perſas, & palæſtinos, in menſuris adhibitum fuiſſe. Quod etſi ad legis hujus interpretationem non ſufficit: quandoquidem funiculus pro certa menſura magnitudinis vel ſpacii uſurpatus eſſe apparet: tamen in hoc juvat interpretationem noſtram, quod funiculum ad menſurandum adhibitum fuiſſe comprobat. Nam ſi in agris, in ſpaciis, in magnitudinibus ceteris metiendis licio vel filo uſi ſunt populi, quidni etiam in ſuis rebus menſurandis mercatores vel inſtitores? Nec vero hodie apud inſtitores noſtros ſic receptus ulnæ ligneæ vel ferreæ uſus eſt, ut non etiam interdum licium adhibeatur, præſertim in majoribus magnitudinibus menſurandis.

* E *lino* dictum: unde eſt trilicium. &c. Quidam germanorum *litzen* vocant hujusmodi fila vel funiculos.

** Græci *χοινον, σχοινιον* & *χοινισμα* dixerunt; item *σπαρτον*, ac *σπαρτιον*, funiculum menſorium: ebræi פתיל *patil*, Ezech. XL. 3. חבל מדה *chevel middah*, Zach. II. 5. & קו המדה *caf hammiddah*, Ierem. XXXI. 39. vid. *Matthæi Hoſti opp. vol. 2. lib. 3. c. 5. p. 244. ſqq.* Amſtelod. (Lipſ.) 1692. 4. edit. *** p. 320.

§ VIII.

Jam *conceptum* furtum quod dicit lex noſtra, nihil aliud, niſi perpetratum, admiſſum vel factum, vult intelligi. Id quod vel ex locis conſtat CICERONIS: ubi *ſcelus* * *conceptum*, *fraudes* ** *concepta*, *flagitium conceptum*, *** hoc ſignificant, nempe ſcelera, fraudes, flagitia, perpetrata. Quod ſi quis moroſius urgeat, ſcelus & furtum conceptum, poſſe etiam intelligi id, quod tantum cogitatum ſit, non patratum; is quidem ſe nihil proficere ſentiet, cum furti modo cogitati nullam pœnam eſſe recordabitur ex *l. 1. D. de furtis*. **** At vero qui furtum conceptum putant idem eſſe ac inveſtigatum & deprehenſum, ſequuntur illi quidem ſenſus JVSTINIANI, & ceterorum JCtorum, ſed legem XII. tabb. minus recte interpretantur. Quippe cum ſit ab omni conſuetudine ſermonis romani ***** alienum, conceptum id uſurpare delictum, quod ſit deprehenſum, concepiſſe facinus, eum dicere, qui perquiſivit atque invenit. Atque ea quidem in re conſentit nobis OLDENDORPIVS & RIVALTIVS, reclamat PITHOEVS.

§. IX.

Manifeſtum autem quod dicitur furtum in lege noſtra, id puto intelligi, quod facile deprehendas, re ablata ſcilicet in oculos incurrente, non modo cum aufertur, ſed etiam cum ablata eſt. Paulo aliter quidem JVSTINIANVS ****** furtum, vel furem manifeſtum definivit: verum ejus nos ſubtilitas parum movet: quippe quæ cum legibus XII. tabb. nihil habet coniunctum. Liquet igitur, hàc lege furtum per lancem & licium conceptum, haberi inter non

* *in Verrem lib. 1. §. 9.*

** *tuſculanar. lib. 1. §. 70.*

*** *pro P. Sylla §. 16.*

**** Quo adde l. 18 D. de pœnis: *Cogitationis pœnam nemo patitur.*

***** Antiqui ſcilicet illius, & melioris. Id quod ſenſiſſe videtur THEOPHILVS inſtitutionum interpres græcus, cum latinum vocabulum *concepti*, etiam in græco ſervavit *§ 4 I. de oblig. quæ ex del. naſc.*

****** *§ 3 inſt. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur.* Item GELLIVS *l. XI. c. 18.* ex MASSVRIO.

non manifesta: quoniam ad illud deprehendendum sollertia quadam & instrumentis nimirum opus est: quandoquidem res ablata, & quasi corpus delicti non apparet. Denique vocem *vindicare* lex nostra posuit, ut pœnam significaret. Est enim vindicare idem quod punire, e. g. apud CICERONEM in *oratione pro* QVINCTIO:* *Is eam rem quam vehementer vindicandam putarit, ex decretis ejus poteritis cognoscere.* Item *pro S. ROSCIO AMERINO*: ** *petimus*, inquit, *a vobis, ut quam acerrime maleficia vindicetis.* item *epistola ad M. COELIVM*: *** *Discordias ferrum & vis vindicabit*: prouti quidem habent meliores editiones. Suffragatur huic expositioni vocis illud, quod vocem *vindicantor*, alia ejusdem legis editio reddidit *multantor.* Multam enim pœnam esse nemo dubitat.

§. X.

Verior legis interpretatio integra proponitur & illustratur.

Igitur collecta vocabulorum omnium potestate, hic erit sensus legis: *furtum vel fraudem libra ulnave commissum, perinde ac furtum manifestum esse puniendum.* Teutonicus ediceret: *Ein diebstahl mit maas oder gewicht begangen, soll als ein öffentlicher gestraffet werden.* Vel hoc modo: *Die diebereyen, welche mit der wagschale oder mit der meßschnur begangen werden, sollen gleich den öffentlichen bestraffet werden.* Plana, simplex, & conveniens XII. tabulis sententia. Quodsi eadem lex quondam atheniensibus erat a Solone scripta, fortasse his, aut similibus verbis concepta fuerit: Τας δια ζυγȣ και χοινιȣ γενομενας κλοπας, ὁμοιως φανεραις, εκδικητεον. Ac consueverunt sane legislatores pœnas legibus comparatione facta adjicere. E. g. DRACO, legi de furtis: και τȣς λαχανα κλεψαντας, η οπωραν ὁμοιως κολαζεσθαι τοις ἱεροσυλοις, και ανδροφονοις. *Qui olus furati essent, aut fructus hortenses, eodem modo puniri jussit, quo sacrilegos, & homicidas.* **** Male autem legem nostram SAM. PETITVS confudit legi de inquisitione rei ablatæ, quam inter atticas ceteras repræsentavit ***** e PLATONE hoc modo: Φωρασοντα γυμνον χιτω-

* §. 28. ** §. 12. *** *l. 8. epist. ad fam. ep. 14.*

**** Apud PLVTARCH. in *Solone*: & *Io. Meurs. themid. att.* lib. 2. cap. 1. fol. 1906. vol. V. *antiquitt. græc.* GRONOVII.

***** *Commentar. in leges atticas*, fol. 533.

χιτωνισκον εχοντα αζωστον εισιεναι εις την οικιαν επι τω ερευνησαι. Cum quidem rescribere debuisset : *γυμνον, η χιτωνισκον εχοντα, αζωστον* & latine reddere, *nudum aut interula indutum, non præcinctum.* At ille reddidit : *Qui furtum it quærere in domo aliena, cincticulo amictus intrato.* Et superscripsit hunc titulum: *Attica quoque lege vindicabatur furtum per licium conceptum.* Nempe hunc quoque præcepta animo fefellit opinio. Porro quia pœna *servitutis* erat furto manifesto imposita per *legem 57 XII. tabb.* * nimirum eadem pœna servitutis in furtum hujusmodi mercatorium statuta esse intelligebatur per *legem* nostram 58. Jure quidem novo, vel justinianeo, pœna furti *manifesti* est quadrupli: ** furti vero *concepti* pœna *tripli.* *** Verum uti illud novum, ita hoc ex prava legis nostræ interpretatione profectum est, ut furtum aliquod *conceptum* diceretur, quod proprie neque manifestum neque non manifestum putaretur. **** Vtique enim hoc furtum, quod per lancem liciumve committitur, ex sententia XII. tabb. est ad genus furti non manifesti referendum, quanquam jure earundem tabular. pœna furti manifesti etiam vindicandum.

§. XI.

Confirmatur rationibus e simplicitate XII tabb & legis hujus necessitate.

Neque vero verba tantum legis nostræ interpretationi favent, verum etiam tota legum e duodecim tabb. quotquot supersunt, dispositio. Quippe quas brevitas commendat, & *gravitas,* atque *simplicitas:*

* secundum numerum CHARONDAE. Quo adde GELLIVM *l.* 20. *c.* 1. Lex LVII. est: *Si luci in furto prehensus telo se defenderit, & im* eum aliquis occisit, occiderit *jure cæsus esto. Si telo se non defenderit, liber virgis cæsus ei, cui furtum factum est, addicitor: servus verberibus cæsus e saxo præcipitator: puer impubes, prætoris arbitratu verberator, noxamque sarcito.* NICOLAVS quoque Damascenus, libro *de moribus græcor. aliarumque gent.* prodidit memoriæ, apud lycios furem manifestum servituti addictum fuisse: *Ος δ' αν ελευθερος αλω κλεπτων, δουλος γινεται.* *Volum. 6. antiqq. græc.* GRONOVII, *col.* 3851.

** v GELLIVM *l. XI. c.* 18 *&* §. 5. *inst. de obligat. quæ ex delicto nascuntur.*

*** v. GELLIVM *l. c.*

**** Ipse JVSTINIANVS §. 3 *Inst. de obl quæ ex del. nasc. Furtorum a. duo sunt genera: manifestum, & nec manifestum. Nam* conceptum *& oblatum, species potius actionis sunt, furto cohærentes, quam genera furtorum; sicut inferius apparebit.*

citas: a qua longe abest subtilitas illa institutionum & digestorum justinianeorum. Neque enim XII. tabb. *modum perquirendi furti per lancem & licium* præscribebant, sed instrumenta fraudum lances & licia mensoria demonstrabant: ac ne liceret impune institoribus furta fraudesve committere, pœna proposita prohibebant. Eædem cum *vindicandum* jubebant furtum lance liciove conceptum, non hoc volebant, *actione vindicationis in foro instituta rem hujusmodi furtivam* repetendam esse, libellum titulo *vindicationis furti concepti* inscribendum, quod TRIBONIANI fuit docere: sed simpliciter puniendum esse illud furti genus, perinde, ut manifestum, constituebant. Recteque animadvertit LVD. CHARONDAS, IC nullam *actionis* in legg. XII. tabb. mentionem esse factam. Porro ratio legis ferendæ fuit *necessitas*, & furtorum hujusmodi minus manifestorum frequentia. Quam ex eo quoque intelligimus, quod publice erant a græcis magistratus constituti, qui mensuras, ac nominatim libras, explorarent. Illi μετρονομοι, h. e. *mensurarum directores*, hi ζυγοςαται i. e. *librarum examinatores* dicebantur Athenis. * Constat autem e legibus SOLONIS atheniensis duodecim tabulas potissimum confectas a viris romanis esse. Atque eadem res, delictorum nempe hujusmodi frequentia, fecit, ut, quamvis essent furta nec manifesta, tamen ab his graviori pœna distinguerentur in lege nostra. Nam cum furti nec manifesti pœna dupli esset, secundum legem XII. tabb. 59. ** *Si adorat* (facit) *furtum, quod nec manifestum escit* (erit) *duplionem luito*: furto per lancem & licium concepto eadem, ut dixi, pœna, quæ furto manifesto, fuit imposita. Quæ ratio nisi fugisset FAVORINVM philosophum, legem etiam de furto manifesto, quæ est in XII. tabb. acerbi-

* v. PFEIFFERI *ant. græc. l. 2. c. 48 p. 335. 336.* Porro Μετρονομους hujusmodi XV. numero fuisse, & decem quidem in *Piræo*, quinque in urbe, docet ex HARPOCRATIONE, IO. MEVRSIVS in *Piraeo*, cap. V. & *attic. lection*, lib. 1. cap. 8. in volumine V. *antiqq. græc. GRONOVII.*

** ed. CHARONDAE. Eadem fuit lex SOLONIS, de qua DEMOSTHENES in *Timocratea*, GELLIVS XI. 18. & PETITVS *comment in LL. atticas*, f. 519. Fulvius Vrsinus not. ad leges rom. *Sei adorat forte, quod nec manifestum escit*; e FESTO: Vol. 2. *antiqq. rom. GRÆVII*, col. 1359.

bitatis non accusasset, apud GELLIVM. * Verum huic SEXTVS COELIVS ICtus respondit, quæ debuit, apud eundem.

§. XII.

Consensu denique cum legibus divinis.

Porro eadem causa movit summum legislatorem MOSEN, ac ceteros scriptores divinos, ut sæpe multumque *justas lances*, *liciaque* habenda esse præciperent, injusta graviter prohiberent. *Levitic. XIX. 35. 36. 37.* ita mandatum ebræis est: *Ne inique quicquam faciatis in foro, sive per modium, sive per pondus, sive per mensuram: bilances justa, pondera justa, medimnus justus, & amphora justa sit vobis: siquidem ego Deus sum dominus vester, qui eduxi vos ex Ægypto: cujus statuta ac jura omnia vos observare atque exequi decet. Ego enim Deus sum. EZECHIELIS XLV. 10:* sunt ista: *lances justa, & medimnus justus, & amphora justa sit vobis* &c. HOSEAS *XII. 8.* graviter conqueritur de furto per lancem concepto, *mercator*, inquit, *manu lances dolosas tenet, ut amicum decipiat*, cetera. MICHA *VI. 11.* indignantem inducit Deum: *egone*, inquit *probem unquam, qui lances improbas habet, & in loculo pondera dolosa? PROVERB. XI. 1.* ita scribitur: *lances dolosa Deo sunt invisissima, plenum pondus ei placet.* Item *PROVERB. XX. 11. pondus aliud atque aliud, modius alius atque alius, ambo Deo sunt invisissima.* Et *v. 23. despuit Deus pondus varium, & lances dolosa ipsi minime placent.* Item *PROVERB. XVI. 11. Statera & lances justa placent Deo: pondera omnia mensurarum ejus sunt opera.*

§. XIII.

Qua illustrantur.

In quibus quidem oraculis etsi singula verba pondus habent, tamen duo præcipua capita sunt, quæ diligentius etiam atque etiam considerande videntur. Primum, quod pondera mensurasque summi *numinis opus* esse declarant: ** פלס ומאזני משפט ליהוה

* Lib XX. cap. 1. *Disceptatione SEX. COELII IC. & FAVORINI philos. de LL. XII. tabb.*

** *Prov. XVI. 11.* Quorum verborum vim non exhausit ABRAHAM F. ESRÆ, cum de jussu & approbatione divina interpretatus est: למד ליי כמו בעבור

ליהוה מעשהו כל אבני כיס: *Libra & lances fori ad Deum pertinent; opus ejus ſunt omnia loculi pondera*, vel, ſi vocabulum ebræum mavis, *omnes lapides.* * Videlicet, ut *ſancta*, ut inviolabilia eſſe doceant illa quoque juſtitiæ adminicula: quippe Deo dicata, aque Deo profecta. Etenim uti ipſe rerum creator, *pondere, menſura, numero Deus omnia fecit*: ** atque idem Deus ſummus jure magiſtratus eſt, & juſtitiæ autor, procurator ac vindex ſanctiſſimus; ita recte appoſiteque prophetæ id tribuunt Deo, quod ipſe quaſi cœlo demiſerit lances, ponderaque ſingula ſuis veluti notis quibusdam ſignata hominibus diſtribuerit. Quod ſi quis quærat ex illis, quid Deus egerit ante quam mundum conderet, apte reſpondebunt: libras atque ulnas feciſſe, quibus uterentur homines. Atque hoc aptius illi ſane, quam quod aliquis e doctoribus chriſtianis reſpondiſſe fertur. Deinde memoratu digniſſimæ ſunt formulæ, quibus prophetæ utuntur, cum Deo fraudes iſtas vel furta diſplicere oſtendunt: מאזני מרמה תועבת יהוה *Lances doloſas abhorret Deus.**** Item, תועבת יהוה אבן ואבן ומאזני מרמה לא טוב: *Abhorret Deus varium pondus*, vel lapidem, *lanceſque doloſas minime bonas vel pulchras judicat.* In quarum poſteriore ſententia, & verbis quidem poſtremis, minutio continetur, figura, qua minus dicitur, quam intelligitur. *Non bonum*, hoc eſt peſſimum; non pulchrum, hoc eſt fœdiſſimum ac turpiſſimum. Prioribus autem formulis, quibus *abhorrere* dicitur Deus, id ſignificatur, nempe furtum per lancem, licium, ac cetera menſurarum genera, eſſe ex graviſſimis, atrociſſimisque delictis, quibus acerbiſſime indignetur Deus, atque ad vindictam ſumendam aſperrime commoveatur.

§.XIV.

Lamed בעבור כי הוא צוה לעשות במשקל ובמאזנים כמשפט: *præfixum nomini* Dei, *ſignificat* propter. *Quia Deus præcepit, libra & lancibus juſte uti.* ע'א ליי לו הם והטעם כי הוא חפץ בהם: *Aliter etiam intelligi poteſt illud* ad Deum; *quod ad ipſum videlicet pertineant, eo nempe ſenſu, quoniam ipſi vehementer placent.*

* *Lapidibus* enim uſos eſſe pro ponderibus ebræos, hinc videtur poſſe colligi.

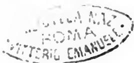
** *Sap. XI, 22.* *** *Prov. XI, 1.* item *XX, 11. & 23.*

§. XIV.

Conclusio. Consequens est jam, ut fateamur, legem illam XII. tabb. de furto per lancem & licium concepto, neque injustam, neque inutilem, & consentaneam esse juri divino: sed a IVSTINIANO ac ceteris legum interpretibus, non modo recentioribus, verum etiam IVSTINIANO ipso *antiquioribus*, mire depravatam. Cujus quidem rei duplex causa reddi potest: altera legis antiquitas, altera subtilitas interpretum. *Obscuritates*, inquit SEXTVS COELIVS IC. apud GELLIVM, * *non assignemus culpa scribentium, sed inscitia non assequentium. Quanquam ii quoque ipsi, qui qua scripta sunt, minus percipiunt, culpa vacant. Nam longa atas verba atque mores veteres oblitteravit, quibus verbis moribusque sententia legum comprehensa est. Trecentesimo namque anno post Romam conditam, tabula composita scriptaque sunt: a quo tempore ad hunc diem anni esse non longe minus septingenti videntur.* Hæc ille. Atqui ab ætate GELLII, qui seculo II. post CHRISTVM natum fuit, ad nostra usque tempora, quindecim secula sunt. Subtilitas autem interpretum fecit, ut in legis nostræ expositione, ubi *furti* nomen reperiebant, nonnisi de furto ex definitione sua concepto cogitarent, *vindicandi* autem verbum prorsus de rei vindicatione accipiendum esse sibi persuaderent. Itaque leges duas inter se plane diversas, alteram de inquisitione rei furtivæ, & alteram de fraudibus vel furtis venditorum in unam confuderunt interpretes. Id quod pace maximorum virorum dictum esto.

* *XX. 1.*

FINIS.

):(o):(